

ÜLKEMİZDE LİSANSÜSTÜ TURİZM EĞİTİMİ MÜFREDATININ BOLOGNA SÜRECİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: GELENEKSEL TURİZM SEMPOZYUMUNA KATILAN ÜNİVERSİTELER ÖRNEĞİ

Arif GÜNGÖR¹
Sinem GÖRMEK²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
arifgungor@duzce.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5466-5559>

² Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otel İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
sinemgormek@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5396-0222>

Sorumlu Yazar

E-mail: arifgungor@duzce.edu.tr

Geliş Tarihi: 12.08.2021

Kabul Tarihi: 10.05.2022

Özet

Turizm sektörünün gelişimine en büyük katkıyı emek faktörü yapmış ve sektörel rekabet ortamında nitelikli ve tam donanımlı işgörenlere ihtiyaç her geçen gün daha fazla artmıştır. Bu bağlamda, lisans seviyesinde turizm eğitimi alan nitelikli işgörenler, lisansüstü eğitimlerine de devam ederek mesleki kariyerlerini akademik kariyerle bütünleştirmiş bir şekilde işletme strateji ve politikalarına katkıları ile işletmeler arası farklılığı daha net ortaya çıkarabilmesine katkı sağlayabilmektedirler. Bu yüzden özellikle lisansüstü turizm eğitimi veren üniversitelerin müfredatlarının sektör ile uyumunun sağlanması oldukça önemli hale gelmiştir. Bunun için öncelikle mevcut müfredatların günün koşullarına uygun olarak gözden geçirilmesi ve güncellenmesi gerekmektedir. Bu noktada, Bologna Süreci müfredatların sektörel ihtiyaçlara uygun hale gelmesinde en dikkate alınan uygulama durumundadır. Bu çalışmada, Ülkemizde lisansüstü turizm müfredatının Bologna Süreci açısından incelenmesi ve karşılaştırılması yapılmıştır. Bu bağlamda, lisansüstü eğitim gören öğrencilerin katılım gösterdiği Geleneksel Turizm Sempozyumuna katılan üniversitelerin turizm işletmeciliği ile ilgili lisansüstü eğitim müfredatları örnek alınmıştır. Bu üniversitelerin müfredatlarındaki ders (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) AKTS'leri, ders içerikleri ve ders isimleri incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Eğitimi, Turizm Müfredatı, Lisansüstü Turizm Eğitimi, Bologna Süreci

EXAMINATION OF THE GRADUATE TOURISM EDUCATION CURRICULUM IN OUR COUNTRY FROM THE POINT OF VIEW OF THE BOLOGNA PROCESS: AN EXAMPLE OF UNIVERSITIES PARTICIPATING IN THE TRADITIONAL TOURISM SYMPOSIUM

Abstract

The labor factor has made the greatest contribution to the development of the tourism sector, and the need for qualified and fully equipped employees in an environment of sectoral competition has increased more and more every day. In this context, qualified employees studying tourism at undergraduate level can contribute to the decisiveness between enterprises by continuing their graduate education and contributing to business strategies and policies in a way that integrates their professional careers with academic careers. Therefore, it has become very important to ensure the alignment of the curricula of universities especially providing graduate tourism education with the sector. For this, first of all, it is necessary to review and update the existing curricula in accordance with the conditions of the day. At this point, the Bologna Process is the most considered application in making curricula suitable for sectoral needs. In this study, an examination and comparison of the graduate tourism curriculum in our country in terms of the Bologna Process was carried out. In this context, the graduate education curricula related to tourism management of the universities participating in the Traditional Tourism Symposium, which is attended by graduate students, are taken as an example. The course ECTS, course contents and course names in the curriculum of these universities have been examined and compared.

Keywords: Tourism Education, Tourism Curriculum, Postgraduate Tourism Education, Bologna Process

1.GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi ile beraber ülkeler ellerinde bulunan mevcut kaynakları ekonomi amaçlı kullanmaya yönelmişlerdir. Gelişmiş ülkeler kendi vatandaşlarının ekonomik gelişmelerine, refahlarına ve yaşam kalitelerine odaklanmaya çalışmışlardır. Ülkelerin tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde gelişim göstermesi, geleceklerine dair yatırım yapmalarının en önemli yolu olarak benimsenmiştir. Bunların arasında yer alan hizmet sektörü gün geçtikçe önemini artırmaya başlamıştır. Günümüzde teknolojinin de etkisiyle artık insanlar sadece yaşamlarını devam ettirebilmek için çalışmaktan ziyade kendileri içinde güzel zamanlar yaratmanın peşine düşmüşlerdir. Bu ihtiyaç insanları sırasıyla kitle turizmi, geleneksel turizm ve alternatif turizm faaliyetlerine yöneltmiştir. Konu bu açıdan ele alınacak olursa, ülkelerin sahip olunan kültürel ve doğal değerlerin kullanımını ön plana çıkartarak turizm faaliyetlerine yönelmiş oldukları görülmektedir. Artık turizm faaliyeti bireyler için bir ihtiyaç olarak görülmeğe çıkıp zorunluluk haline gelmeye başlamıştır. Bununla beraber turizm sektörüne duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmaya devam etmektedir.

Yapılan çalışmalarda uluslararası turizm faaliyetleri dünya ülkelerinin %83'ünün en önemli 5 sektöründen biri olarak belirtilmiştir (Çeken H;2009:28).Küreselleşmenin yaratmış olduğu aşırı rekabetçi ortamda kaliteli ve başarılı bir hizmet artık işletmelerin sahip olduğu nitelikli ve donanımlı iş görenlerinin elinde olduğu düşünülmektedir. Artan ve gelişen tüm bu yenilikler ile beraber sektörde eğitimini almış yetkin işgücü açığını da beraberinde getirmektedir (Aksu ve Bucak, 2012). Bununla beraber gelişmekte olan ülkeler ve gelişmiş ülkelerin turizm sektörüne yapılan yatırımlara önem vermeye başladığı görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında yapılan literatür incelemesinde turizmde en çok gelir elde eden ülkelerin aynı zamanda eğitim sistemlerinin de diğer ülkelere göre daha başarılı bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Turizm sektörünün nitelikli işgören açığını karşılamak için en donanımlı ve nitelikli işgöreni turizm okullarından mezun olmuş bireyler ile karşılaşması işletmelerin sürdürülebilirliği için önem arz etmektedir. Müfredatın güncel olarak ülkelerin plan ve politikalarıyla uyumlu ve devamında sektörle iç içe bir duruma getirildiğinde eğitimin çıktısını olumlu şekilde etkilediği görülmektedir. Turizm eğitimi emek yoğun bir sektör için verildiğinden dolayı ders içeriğinin pratik, dinamik ve aktif bir yapıda olması gerekmektedir (Hacıoğlu vd. 2008:15). Ülkemizde de sektörel ihtiyaçları analiz edilerek lisansüstü eğitimlerin içeriklerinin uygun hale getirilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla eğitimde verilecek olan kalitenin artacağı düşünülmektedir. Avrupa Birliği tarafından oluşturulmuş olan Bologna süreci ile turizm eğitimi alan üniversitelerin müfredatları sektörde turizmciilerin iyi yerlere gelmesine olanak sağlayacağı görülmektedir. Müfredat içeriği sektörle ne kadar bağdaşıyorsa eğitimin çıktısı da o kadar kaliteli olacaktır.

Bu çalışmada öncelikle Turizm Eğitiminin önemi vurgulanmıştır. Daha sonra Bologna Süreci açıklanmış ve lisansüstü turizm eğitimi incelenmiştir. Çalışmanın son kısmında ise Ülkemizde lisansüstü turizm eğitimi müfredatının bologna süreci açısından incelenmesi Geleneksel Turizm Sempozyumu örneği ile irdelenmiştir. Sempozyuma katılan Balıkesir Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Turizm ile ilgili Ana Bilim Dallarının ders programları incelenerek Bologna Süreci kapsamında ders içeriklerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

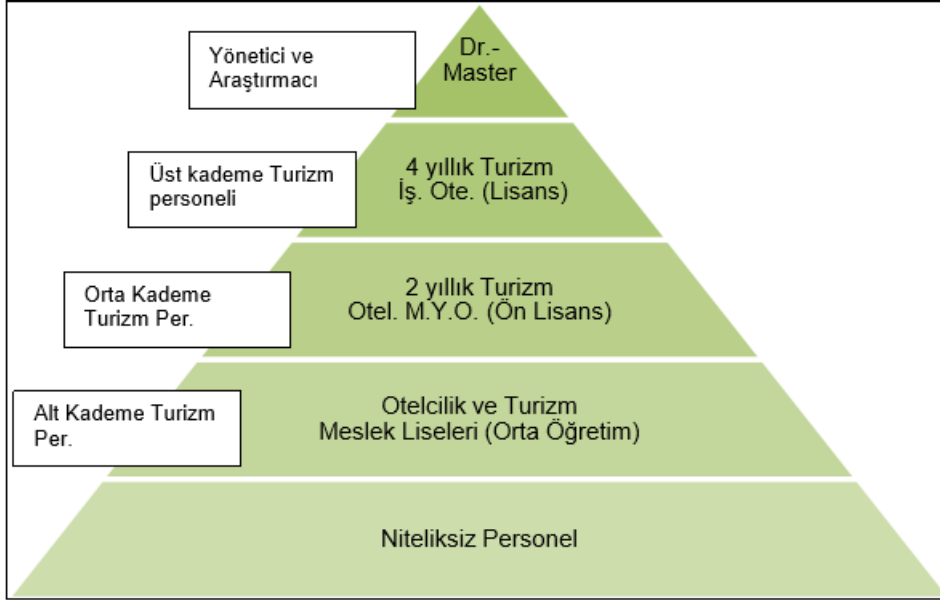
2.1. Eğitim ve Türkiye’de Turizm Eğitimi

Türk Dil Kurumu eğitim sözcüğünü “okul çağına gelmiş çocukların ve gençlerin toplumda yerlerini alabilmeleri için nitelikli bilgi, beceri ve tecrübe elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya sosyal hayatta, doğrudan veya dolaylı yardım etme ve görgü” şeklinde açıklamaktadır(“Türk Dil Kurumu”, 2020).

Eğitim, bilgi ve becerilerin bir parçası olan, kişisel ve mesleki ilerlemeye dayanan bir süreçtir. Ulusal ve uluslararası hedeflere ulaşılmasında ve her alanda ilerleme kaydedilmesinde okullardan daha nitelikli ve saydam olmalarına karşı beklenti büyük ölçüde artmıştır. Nitekim sektörel başarıların temel kaynağı verilen eğitimin kalitesinden kaynaklanmaktadır(Thakral, 2015).

Turizm eğitimi örgün ve yaygın olarak ikiye ayrılmaktadır. Örgün eğitim ilköğretim modelinden başlayarak ortaokul, lise, üniversite şeklinde birbirini sırayla takip eden bir modeldir. Bir sonraki eğitim sürecine devam etmek için önceki eğitim tamamlanmış ve başarı diploması alınmış olmalıdır. Yüzyüze turizm eğitimi veren kurumlar ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarından oluşmaktadır. Gürdal'ın (2002) yaptığı çalışmada yer alan Türkiye'deki turizm eğitim öğretim kademeleri ve bölüm çıktıları Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1: Türkiye'deki turizm eğitim öğretim kademeleri ve bölüm çıktıları

Kaynakça: Gürdal, M. (2002). "Türkiye'de Meslek Turizm Eğitiminin Yapısal Analizi, Okullaşma-Eğitimin Kalitesi-Staj-İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri", Turizm Eğitimi Konferans-Workshop, 11-13 Aralık 2002, Ankara.

Örgün eğitimde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaöğretim düzeyinde Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri, Anadolu Kız Teknik ve Meslek Liseleri, Anadolu Aşçılık Meslek Liseleri ve diğer Meslek Liseleri bünyesinde turizm eğitimi verilebilmektedir(Kutukız, Akyürek ve Özdemir,2018).

Örgün eğitim içerisinde turizm eğitimleri Yüksek Öğretim Kurumu çatısı altında çeşitli düzeylerde verilmektedir. Meslek yüksekokullarında ön lisans eğitimi, Fakülte ve Yüksekokullarda lisans eğitimi ve Enstitülerde yüksek lisans ve doktora eğitimleri verilmektedir. Ön lisans programlarının temel amacı öğrencilerin temel bilgi ve tecrübelerini birleştirip, sektördeki ara eleman ihtiyacını karşılayacak nitelikli iş görenler kazandırmaktır. Turizm endüstrisindeki başlangıç düzeyindeki yönetici pozisyonları için ise lisans bölümleri eğitim vermektedir (Pelit ve Güçer 2006:143). Yüksek lisans ve doktora seviyelerinde ise akademik kariyer ve üst düzey yöneticilik eğitimleri verilmektedir.

Toplumda tutum ve güzel ahlak biçimi oluşturmayı amaçlayan, okul eğitimi dışında kalan eğitim yaygın eğitim olarak adlandırılmaktadır.(Aksu ve Bucak, 2012). Bu eğitim aynı zamanda özel ve kamu kurumları tarafından belirli aralıklarla ve saatlerle verilen mesleki eğitim içerikli eğitimler olarakta örneklendirilebilmektedir (Pelit ve Güçer 2006:143).

Yaygın turizm eğitimi modelinde, örgün eğitimde olduğu gibi kademeli ilerleme durumu söz konusu değildir. Açılan eğitimlere katılım için örgün eğitimden belirli bir seviyede sertifika beklenmemektedir. Bunlara örnek olarak Türkiye İş Kurumunun düzenlediği işbaşı eğitimleri, mesleki eğitimler ve halk eğitim merkezlerinin vermiş olduğu her eğitim yaygın eğitim modeline örnek gösterilebilir.

Turizm eğitimi Türkiye'de ilk olarak örgün eğitim ile başlamış 1953 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ve Turizm Genel Müdürlüğü işbirliğinde turistik garson kursları ile Ankara'da, 1955 yılında benzer müfredatla Ticaret Lisesi ile İzmir'de faaliyet göstermiştir. Aynı dönemlerde turizm rehberlik kursları da verilmiştir. Bu eğitimler Türkiye'de ilk turizm eğitimleri olarak değerlendirilebilir

(Avcıkurt, 2000: 285). Türkiye'nin turistik profilinin artması ve destinasyonlara oluşan yoğun ilginin ardından turizm sektöründe nitelikli işgören ihtiyacını karşılayabilmek adına kurulan ticaret ve turizm yüksek öğretmen okulu ile ilk akademik turizm eğitimi 1960'lı yıllarda verilmeye başlanmıştır (Uzun, 2009: 90-91). Lisans düzeyinde ilk turizm bölümü 1969 yılında açılmıştır (Çimen, 2006: 61).

Yukarıda verilen tarihsel bilgiler ile turizm eğitiminin kademeli olarak geliştiğini görülmektedir. Bu gelişim nedeninin ilk olarak turizm endüstrisinin hızla gelişmesiyle daha sonrasında turizm bilincinin oluşmasıyla, turist beklentileri ve alışkanlıklarındaki kalite standartlarının değişmesiyle önemli bir etkisinin olduğu ileri sürülmektedir (Kozak, 2009).

Turizm eğitiminin çerçevesine bakıldığında özellikle turizmin ekonomik boyutlarının geliştirilmesi için ana hedefleri arasında eğitim yoluyla mesleki yeterlilikleri artırılmış nitelikli çalışan yetiştirmek, alanda etkili bir akademik araştırma ve uygulama geliştirmek olarak yer aldığı görülmektedir (Üzümcü ve Bayraktar, 2004: 80).

Turizm sektöründe iş görece adayları esas eğitimden geçirmek, turizm bilinci ve felsefesini kazandırmak, organizasyon becerilerini öğretmek, yeni fikir ve değişen teknolojileri kavrayabilecek üst düzey nitelikli turizm profesyonellerini yetiştirmek örgün öğretiminin amaçları içerisinde yer aldığı söylenebilir (Atay ve Yıldırım 2008:395).

Turizm sektörü açısından eğitim ele alındığında ise konunun son derece önemli olduğu görülmektedir. İstihdam edilmek üzere insan gücünün daha aktif kullanılması ve verimli olması adına farklı uygulamalar içeren eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Örgün ve yaygın öğretim türleri alanda ihtiyaç duyulan eksiği kapatmak adına uygulanan farklı programlardır. Alanda alınan yeterli ve nitelikli eğitim işgörenlerin hem davranış biçimlerini hem de mesleki tecrübe, nitelik ve gelişimine önemli ölçüde katkı sağladığı öngörülmektedir (Örücü, 2002:427428).

2.2. Türkiye'de Turizm Lisansüstü Eğitimi

Yükseköğretimin temelini oluşturan lisans eğitimi beraberinde alanında uzmanlık gerektiren araştırmalara ve araştırmacılara ihtiyaç duymuştur. Lisansüstü eğitimin stratejik değeri artan nitelikli insan gücü ile önem kazanmaya başlamıştır (Güven ve Tunç, 2007: 157). Diğer bir deyişle yükseköğretimin ana hedefleri arasında alanında yeterlilik ve nitelikli uzman, araştırmacı veya akademisyen yetiştirmek için lisans sonrası devam edilen bir üst kademe eğitim türüdür (Sevinç; 2001). Entelektüel bilgi üretici, bilim yapacak, teknoloji ve patent üretecek, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunacak bilim adamı yetiştirecek önceliği olan programlar Lisansüstü eğitimini tanımlamaktadır (Türker, 2001: 21).

Turizm sektöründeki orta ve üst düzey yönetici, destekleyici, uzman ve alanda iyi bir araştırmacı gibi ihtiyaçları karşılamak ve nitelikli bireyler yetiştirmek için üniversitelerin enstitülerinde verilen yüksek lisans programları bulunmaktadır. Akademik olarak turizm sektöründe en üst bilgi düzeyine erişmek ve öğretim programları geliştirmek içinse enstitülerde doktora programları bulunmaktadır (Pelit ve Güçer 2006:143). Nayır ise ülkelerin hedeflediği nitelikli iş gören kaynağını yetiştirmede lisansüstü eğitimin bilim, sanat ve toplum sorunlarının çözülmesinde etken olduğunu söylemektedir (Nayır; 2007).

Lisansüstü eğitim modelinin tarihçesine baktığımızda 1969-1982 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri model alınarak kademeli hale getirilmiştir. Türkiye'de lisansüstü eğitimin tarihçesi incelendiğinde, 1969'lu yılında Ege Üniversitesi'nde, 1974 de ise Hacettepe Üniversitesinde ilk ön lisans ve lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurumlar kurulmuştur (Ünlüönen ve Boylu, 2005:11-32). Tez hazırlama şartı ile beraber yüksek lisans ve doktora programları oluşturulmuştur. 1982 dönemi sonrasında ise enstitüler kurulmuş yapılan yüksek lisans ve doktora programları çalışmaları lisansüstü eğitim öğretim yönetmeliğine bağlanmıştır ve bu sürecin ardından turizm eğitiminde yüksek lisans seçeneği getirilerek lisansüstü eğitim iki kademeli hale gelmiştir. Ülkemizde 1982 yılından sonra 2547 sayılı YÖK Kanunu 3/f maddesinde belirtildiği üzere üniversitelerde birden fazla ana bilim dalında yüksek lisans ve doktora programları uygulanmasıyla enstitüler kurulmuş ve araştırma yapan kurumlar yükseköğretim kurumları olarak tanımlanmışlardır (Yüksek Öğretim Kanunu, 1981).

2.3. Bologna Süreci

1953 yılında Avrupa Konseyi'nin toplanması üzerine AB üye ülkeleri üniversitelerinin akademik puanlarının tanınması kararı alınmıştır. UNESCO'nun da bu üniversitelerin puanlarının karşılaştırma çalışmalarına katılmasıyla ortak bir Avrupa kredi sistemi geliştirilmiştir (Tucker, 2004).

Avrupa'nın önde gelen ülkelerinin eğitim bakanları Sorbonne'de bir araya gelerek Avrupa'da ortak bir yükseköğretim alanı oluşturma fikrini ilk olarak 1998 yılında ortaya çıkarmışlardır. Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere gibi öncü ülkelerin yükseköğretimden sorumlu üst düzey yöneticileri 1999 yılında bir araya gelmişlerdir. Toplamda 29 ülkenin eğitim sorumluları Bologna'da toplanarak Bologna Süreci'ni resmi olarak başlatmışlardır (Çelik, 2012).

Bologna Süreci ile Avrupa Kredi Transfer Sistemini (AKTS) uygulamak, kolay anlaşılır ve birbirleriyle karşılaştırılabilir yükseköğretim diploma ve/ veya dereceleri oluşturmak, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının hareketliliğini yaygınlaştırmak ana hedefler olarak gösterilmektedir (Çelik, 2012)

Avrupa Birliği yükseköğretimde kalite güvencesi oluşturmak ve bunun takibini sağlamak amacıyla Bologna Süreci'ni başlatmıştır. Bu sürece Avrupa Birliği üye ülkeleri ve henüz üyelik işlemleri tamamlanmamış ülkeler de dahil edilerek ortak bir eğitimde kalite güvence havuzu oluşturulmak istenmiştir(Huisman ve Van Der Wende, 2004).

Bologna Süreci, "Avrupa Yükseköğretim Alanı" yaratmayı hedefleyen bir reform sürecidir. Bu süreçle beraber yükseköğretim çerçevesi içerisinde bulunan yükseköğretim ve mesleki eğitim alanlarında "Alana Özgü Yeterlilikler" tanımlanmış ve "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)" oluşturulmuştur. Bununla beraber eğitim öğretim programları kazanım ve çıktıları bu süreç içerisinde değerlendirilmeye ve yapılandırılmaya başlanmıştır(Güneş, 2012).

Gerçekleşen bu gelişmelerin ardından Avrupa yükseköğretim sisteminde ilk olarak ikili aşamaya(lisans ve yüksek lisans) daha sonra ise üçlü aşamaya (lisans, yüksek lisans ve doktora) geçme kararı almıştır. Sonraki yıllarda yaşam boyu öğrenimin önemini arttırmak, yükseköğretim çalışanlarının ve öğrencilerinin bu süreç içerisinde en verimli faydayı sağlayacak şekilde yer alması, Avrupa Kalite Güvence Sistemi'nin kurulması Ulusal Yeterlilikler Çerçeveleri uygulamalarının başlaması da Bologna süreci içerisinde yer almıştır (Çelik, 2012).

İtalya'nın Bologna kentinde başlatılan yükseköğretimde hedeflenen ortak bir çıktıya erişme fikri projeye dönüşmüş ve "Avrupa Yüksek Öğretim alanı" olarak tanımlanmıştır. Şuan bu sürece dâhil olan sadece Avrupa Ülkeleri değildir. Ortak noktada buluşmayı amaç edinen ve eğitimi daha kaliteli hale getirmeyi hedefleyen Avrupa dışında birçok ülke de Bologna hedeflerini uygulamaktadır. Bu projenin ana fikri eğitim çıktılarının ve kalitesinin incelenmesi, değerlendirilmesi ve takibinin yapılmasıdır (Elmas, 2012).

Bologna süreci ile anlatılmak istenen tüm eğitim disiplinlerinde sektörün ve akademinin ihtiyaçları doğrultusunda ders içeriklerinin yeniden ele alınması ve öğrencilerin kazanımlarına yönelik yeniden yapılandırılmasıdır. Özellikle uluslararası boyutta değer ifade eden ortak bir kredi sistemine geçilerek öğrencilerin sadece ulusal değil aynı zamanda uluslararası olarak iş dünyasına katılmalarına olanak sağlamaktır.

2.4. Geleneksel Turizm Sempozyumu

Geleneksel Turizm Semineri adı ile Sakarya Üniversitesi tarafından başlatılmış ve ilk on dört Seminer bu üniversite evsahipliğinde düzenlenmiştir. Geleneksel Turizm Sempozyumu adını alması ile birlikte 2016 yılında Balıkesir Üniversitesi'nin ev sahipliğinde düzenlenmiştir. Sonraki yıllarda katılımcı üniversiteler Sempozyumun ev sahipliğini sıra ile yapmaya başlamışlardır. Bu oluşumun gerçekleştirilmesindeki genel amaç, katılımcı üniversitelerin arasında eşgüdümlü çalışma yeteneği oluşturmaktır. Aynı zamanda bu üniversitelerin lisansüstü öğrencileri ve akademisyenleri arasında akademik çalışmalar yapmak ta hedefler arasında yer almaktadır.

3.ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

23-26 Nisan 2009 tarihleri arasında Bodrum'da yapılan eğitim-öğretim planlamalarındaki en önemli sorun olan müfredat konusu, turizm alanında görev yapan çok sayıda akademisyenin katılımı ile "Akademik Turizm Eğitimi Arama Konferansı" ile gerçekleştirilmiştir. Müfredata ilişkin sorunlar sırasıyla rapor olarak sunulmuştur. Bu çalışmanın ana amacını ortaya çıkaran raporda ders isimleri ile içeriklerinin birbirini tutmaması, lisansüstü düzeyindeki programların müfredatları arasında bir eşgüdüm olmaması, bilgilerin ve programların güncel olmaması ve mevcut programların ders içeriklerinin, sektörün beklentilerini karşılamaması sorunları yer almaktadır (Akademik Turizm Eğitimi Arama Konferansı Sonuç Raporu, 2009):

Turizm eğitimi veren üniversitelerin en büyük sorunlardan bir diğeri ise kullanılan kitapların içerik ve yazımı sorunları olduğu saptanmıştır. 4. Akademik Turizm Eğitimi Arama Konferansı'nda özellikle yükseköğretim kurumlarında işlenen ders kitaplarının içerik ve hedef kitle özellikleriyle uyuşmadığı, turizm dışındaki alanların turizme göre uyarlanmadığı ve kuramsal derslerin farklı ilkeler çerçevesinde ele alınması gerektiği vurgulanmıştır (Kozak ve Kozak, 2011).

Bologna Süreci kapsamında müfredatları inceleyecek olduğumuzda yapılan ve dünyadaki gelişmeleri yakından takip eden kurul çalışmalarının asıl hedefinin öğrenim kazanımları olduğunu vurgulamaktadır. Öğrencinin dersin sonunda elde edeceği bilgi, beceri ve yetkinlik öğrenim kazanımı olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde Bologna Süreci TYYÇ (Türkiye Yükseköğrenim Yeterlikler Çerçevesi) ile tanımlanmış, Alan ve Program Yeterlikler Çerçevesi de buna göre hazırlanmıştır (Elmas, 2012). Bologna Süreci ile ilgili olarak diğeri bir önemli konu da yükseköğretim kurumları arasında karşılaştırılabilir bir sistem oluşturmaktır. Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS) olarak belirlenmiştir. 2012 yılı itibariyle AKTS 23 ülkenin yükseköğretim programlarında, 11 ülkenin yükseköğretim programlarının %75'inden fazlasında, Türkiye'de ise %50-75 arasında uygulamaktadır (Çelik, 2012).

Bu çalışmada Lisansüstü Turizm Eğitiminin sektör açısından önemini ortaya koymak amacı ile Ülkemizde Lisansüstü Turizm Eğitimi veren üniversitelerin müfredatlarının incelenmesi ve karşılaştırılması, Geleneksel Turizm Sempozyumuna katılan üniversiteler örneği ile yapılmıştır. Katılımcı üniversitelerinin Turizm İşletmeciliği ile ilgili lisansüstü bölümlerinin ders programları incelenerek Bologna sürecine uyum kapsamında AKTS, ders içerikleri ve isimleri karşılaştırılmıştır. Anlamlı bir farklılık olup olmadığı üzerinde durulmuştur.

Örneklem olarak sempozyumun seçilmesinin temel nedeni ise, bu oluşumun gerçekleştirilmesindeki genel amacın katılımcı üniversitelerin arasında eşgüdümlü çalışma yeteneği oluşturmayı amaçlaması ve bu amacın ülkemiz lisansüstü turizm eğitiminin Bologna Süreci açısından değerlendirilmesi açısından önemli görülmesidir. Bu nedenle Balıkesir Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitelerinin Enstitü seviyesindeki Turizm İşletmeciliği ile ilgili Ana Bilim Dalları incelenmiştir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi, özellikle beşeri alanlarda yapılan çalışmalar fen bilimlerinde olduğu gibi kesin bulgulara oluşmada genelleme yapmaktan ziyade olayın gıdaşatını ve çalışmanın özünü anlamaya dayalı olduğu için sosyal bilimlerde en çok kullanılan bilimsel araştırma yöntemi olarak görülmektedir. (Dawson, 2009). Çalışmada elde edilen verilerin analizinde kullanılan dersler ve Bologna Süreci'yle belirlenen AKTS puanları, yükseköğretim çerçeve programına uygun olacak şekilde önceden belirlenmiş bir temaya göre yerleştirilmiştir. Bologna sürecinde yükseköğretim kurumları arasında karşılaştırılabilir bir sistem oluşturmak ve eşgüdümlü ders programı çıkarabilmek adına AKTS, ders içerikleri ve ders isimleri kısıtlar olarak belirlenmiştir. Çalışmada verilerin değerlendirilmesinde karşılaştırmalı eğitim araştırması kullanılmıştır. Karşılaştırmalı eğitim birbirinin benzeri gibi görünen konuların incelenmesi ile ortaya çıkan sonucun gerçekte ne kadar benzer olup olmadığının saptanmasıdır (Balcı, 2018). Karşılaştırmalı eğitim terimi ilk kez 1817 yılında ortaya atılmıştır ve eğitim dünyadaki çoğu üniversitede ders olarak okutulmaya başlanmıştır. (Türkoğlu'ndan aktaran Çubukçu, Yılmaz ve İnci, 2016).

4.BULGULAR

Geleneksel Turizm Sempozyumu kapsamında yer alan üniversitelerin turizm işletmeciliği lisansüstü düzeyinde eğitim veren programlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo-1: Geleneksel Turizm Sempozyumu Katılımcı Üniversiteleri ve Turizm İşletmeciliği Lisansüstü Programları

GELENEKSEL TURİZM SEMPOZYUMU KATILIMCI ÜNİVERSİTELERİN LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ PROGRAMLARI	
Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı • Turizm İşletmeciliği Doktora Programı
Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otel İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı
Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı • Turizm İşletmeciliği Doktora Programı
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı • Turizm İşletmeciliği Doktora Programı
Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı • Turizm İşletmeciliği Doktora Programı
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı • Turizm İşletmeciliği Doktora Programı

Tablo 1’de de belirtildiği gibi altı Ana Bilim Dalında Turizm İşletmeciliği, Turizm ve Otel İşletmeciliği ya da Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik bölümü bulunmaktadır.

1) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği

Kocaeli Üniversitesi’nin temel değerine uygun olarak belirlenen kendi temel değerlerine bağlı kalarak yönetilen, iş dünyası, meslek odaları, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler gibi dış paydaşlarının gereksinimlerine duyarlı, ulusal ve uluslararası düzeyde lisansüstü programları tercih edilen, güvenilir, saygın bir eğitim ve araştırma kurumu olmaktadır (Kocaeli Üniversitesi, 2020).

2) Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otel İşletmeciliği

Balıkesir Üniversitesi Yüksek lisans programının amacını öğrencinin bilimsel bir alanda araştırma yapma, bilgiye erişme, değerlendirme, bilimsel etik çerçevesinde yorumlama ve sonuç elde etme olarak belirtmiştir. Programın hedefini ise alanında bilimsel analiz ve sentez becerisi gelişmiş, araştırmacı bir profile sahip, son teknolojilerden yararlanarak bilgiyi sürekli yenileyen yönetici adayları veya öğretim elemanları yetiştirmek olarak belirtmiştir (Balıkesir Üniversitesi,2020).

Balıkesir Üniversitesi Doktora programının amacı ise bilimsel olayları bağımsız araştırabilme ve elde ettiği bulguları yeni sentezlere ulaşmak için kullanabilme yeteneğini geliştirerek geniş bir bakış açısı oluşturabilmek olarak belirtmiştir. Programın hedefi ise bilimsel problemleri tespit edip çözüm üretebilme yeteneğini pekiştirmek, alana katkı sağlayabilecek yeni araştırmalar üretebilmek, analitik ve pratik düşünme yeteneğini geliştirmek olarak belirtilmiştir (Balıkesir Üniversitesi,2020). Sonuç olarak bakıldığında Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı amaç ve hedefleri bakımından belirtilen bir farklılık görülmemiştir.

Bunun yanı sıra Bologna sürecinde belirtilen esaslara dayalı olarak eğitimlerini sürdüren Balıkesir üniversitesi öğrenme çıktılarını Bologna Bilgi sistemi üzerinden 14 maddede sıralamıştır. Müfredatları araştırılan Üniversiteler arasında Bologna Süreci ile en uyumlu olan bölümdür. Amaç ve hedefleri bölümle bağdaştırılmış ve öğrenme çıktıları tam olarak belirtilmiş bir internet siteleri bulunmaktadır.

3) Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otel İşletmeciliği

Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği internet sayfasında alana özgü amaç ve hedefler bildirilmemiştir. Bunun yerine sosyal bilimlerin misyon ve amacına yer verilmiştir. Düzce Üniversitesi’nin misyonunda eğitimin uzmanlaşma hedefine göre sektörün ihtiyaç duyduğu alanlarda çalışmalar üretmeye dönük olduğu görülmektedir. Vizyonunda ise öğrencinin bilimsel gelişimine katkı sağladığı ve akademik kariyerine yol gösterdiği belirtilmektedir (Düzce Üniversitesi, 2020).

Bölümün amaç ve hedefleri spesifik olarak belirtilmiştir. Bölümün amacı öğrencileri lisansüstü düzeyde eğiterek turizm endüstrisinin gereksinim duyduğu donanımlı yönetici adayları yetiştirmek olarak bildirilmiştir. Bölümün hedefi ise 2023 Türkiye Turizm Stratejisi çerçevesinde nitelikli yüksek lisans tezleri ve akademik yayınlar üreterek ülke genelinde turizmin gelişmesine ve nitelikli bilim insanının yetişmesinde lider bir program olmak olarak belirtilmiştir.

Bunun yanı sıra Bologna sürecinde belirtilen esaslara dayalı olarak eğitim çıktılarını 12 maddede sıralamıştır. Bölümü seçecek olan adaylar için iyi bir fırsat oluşturmaktadır.

4) İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği internet sayfasında alana özgü amaç ve hedefler bildirilmemiştir. Bunun yerine sosyal bilimlerin misyon ve amacına yer verilmiştir. İstanbul Üniversitesi misyonu uluslararası alanda araştırma yapabilen yeni fikir ve çıktılar elde eden ve toplumun yararına projeler üretebilen bireyler yetiştirmek olarak belirtilmiştir. Vizyonunda ise tüm dünyada tercih edilen saygın bir kurum olmak yer almaktadır (İstanbul Üniversitesi,2020). İstanbul Üniversitesi Lisansüstü Programının öğrenme çıktıları 3 ana başlıkta toplanmıştır: bilgi, beceri ve yetkinlik.

5) Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'nin temel amacı turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu alanlarda uzmanlar ve bilim doktorları yetiştirmek olarak belirtilirken temel hedefinde ise orijinal fikir ve çıktılar elde edebilen bilimsel ve analitik düşünen ve turizm sektörünün idaresi konusunda deneyimli, nitelikli ve derin bilgi birikimi olan bireyler yetiştirmek olduğu belirtilmiştir(Sakarya Üniversitesi,2020). Öğrenme çıktıları üç ana başlık altında verilmiştir: bilgi, beceri ve yetkinlikler.

6) Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği

Ana bilim dalının internet sitesinde temel amacı, öğrenim çıktıları ve kazanımları belirtilmemiştir. Ders içeriklerine inter sitelerinde mevcut bulunan eski ders programları üzerinden ulaşılmıştır. Dersin dönemleri, akts puanları ve kredi puanları belirtilmemiştir.

Balıkesir, Düzce, İstanbul, Kocaeli, Hacı Bayram Veli ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitelerinin Lisansüstü Turizm İşletmeciliği ile Turizm ve Otel İşletmeciliği derslerinin müfredatlarının benzerlik ve farklılıkları sırasıyla aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır.

Tablo-2: Yüksek Lisans Dersleri Ders Dönemleri ve AKTS Karşılaştırması

Ders	1.k		2.b		3.d		4.i		5.h		6.s	
	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS
Tez	3/4	30	3/4	24	3/4	20	3/4	30	x	b	1/2/3/4	48
Seminer	1/2	2	1/2	6	2	9	2	6	2	b	1/2/3/4	6
Uzmanlık Alan Dersi	2	-	1	8	3/4	10					1/2/3/4	6
Araştırma Yöntemleri	1	7	1	6	1	9					1/2/3/4	6
Turizm İşletmelerinde Stratejik Yönetim	1	7			x	7			1	b		
Turizm İşletmelerinde Kalite Yönetimi	2	7			x	7			1	b		
Turizm İşletmeciliği			1/2	6			1/2	3				
Turizm Sosyolojisi							1	-	1/2	b		
Turizm İşletmelerinde İnsan Kaynakları Yönetimi	1	7			1	7	2	-			2	6
Turizm İşletmelerinde Finansal Yönetim	1	7			2	7						
Turizm İşletmelerinde Örgütsel Davranış					x	7	2	-			1	6
Uluslararası Seyahat İşletmeciliği					x	7					1	6
Turizm İşletmelerinde Finansal Analiz			1	6	x	7						
Pazarlama Yönetimi					x	7			1	b		

Ders	1.k		2.b		3.d		4.i		5.h		6.s	
	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS
Seyahat İşletmeleri Yönetimi					x	7	1	-				
Turizm Politikası ve Planlaması			2	6			1	8				
Turizmde Sosyal Sorumluluk ve Etik			2	6			2	6				
Toplam Kalite Yönetimi							1	6			1	6
Turizm Pazarlaması			1	6			1	8				

Tablo 2,3,4 ve 5'te verilen kısaltmalar ve simgelerin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir.

1. : Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
  2. : Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
  3. : Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otel İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
  4. : İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
  5. : Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
  6. : Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
- d:** Ders Dönemini ifade eder.
b: Mevcut derslerin müfredatta bulunduğu fakat akts ve kredi puanlarının belirtilmediğini ifade eder.

AKTS: Avrupa Kredi Transfer Sistemi'ni ifade eder.

t: Teorik Ders Kredi Puanını ifade eder.

u: Uygulama Ders Kredi Puanını ifade eder.

k: Teorik ve Uygulamalı Derslerin Toplam Kredi Puanını ifade eder.

x: Derslerin dönemine ait bilgi bulunmadığını ifade eder.

- : Aynı ortak dersin bulunduğu fakat kredi ya da akts cinsinden puanının 0 olarak belirtildiği dersler için kullanılan ibaredir.

BOŞLUK: Tablolarda boş bırakılan kısımlara ait herhangi bir program türünün, aktsnin veya kredinin bulunmadığı anlamına gelmektedir.

Tablo 2'de yüksek lisans ve doktora programlarının AKTS puanları gösterilmektedir. Üniversitelerin ders programlarında yer alan ortak dersler belirtilen bilim dallarına göre incelenmiştir. Yüksek lisans düzeyde sınıflandırdığımızda toplamda 19 adet ders ana bilim dallarının ilgili bölümlerinde en az ikisinde ortak görülen dersler olarak akts ve kredi tablolarında görülmektedir. Doktora düzeyinde sınıflandırdığımızda 5 üniversitede toplamda 20 adet ders anabilim dallarının ilgili bölümlerinde en az ikisinde ortak görülen dersler olarak akts ve kredi tablolarında görülmektedir.

Tabloda birçok dersin üniversitelerde ortak olarak programlarda yer bulmadığı görülmektedir. Tabloya detaylı bakıldığında altı üniversitede de yüksek lisans eğitimi süresince bazı ders isimleri benzer olmakla birlikte toplam on dokuz ders bulunduğu görülmektedir. Bu derslerden sadece Tez ve Seminer derslerinin altı üniversitenin tamamında yer aldığı görülmektedir. Tez dersinin üçüncü ve dördüncü dönemlerde Seminer dersinin ise daha çok ikinci dönem ders programlarında bulunduğu görülmektedir. Uzmanlık Alan Dersi ve Araştırma Yöntemleri dersleri ise İstanbul Üniversitesi ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi haricindeki üniversitelerde bulunduğu görülmektedir. Turizm İşletmelerinde İnsan Kaynakları Yönetimi dersinin ise Balıkesir Üniversitesi ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi haricindeki üniversitelerde bulunduğu görülmektedir. Diğer derslerin ise en fazla iki ya da üç üniversitenin ders programlarında yer aldığı gözlemlenmiştir.

Tablo-3: Yüksek Lisans Dersleri Ders Dönemleri ve Kredi Karşılaştırması

Ders	1.				2.				3.				4.				5.				6.			
	d	t	u	k	d	t	u	k	d	t	u	k	d	t	u	k	d	t	u	k	d	t	u	K
Tez	3- 4	-	-	-	3- 4	-	-	-	3- 4	-	1	1	3- 4	-	-	-	x				1- 4	-	-	-
Seminer	1- 2	-	-	-	1- 2	-	-	-	2	-	1	1	2	-	-	-	2	b	b	b	1- 4	3	-	3
Uzmanlık Alan Dersi	2	3	-	3	1	8	-	8	3- 4	8	-	8									1- 4	4	-	4
Araştırma Yöntemleri	1	3	-	3	1	3	-	3	1	3	-	3									1- 4	3	-	3
Turizm İşletmelerinde Stratejik Yönetim	1	3	-	3					x	3	-	3					1	b	b	b				
Turizm İşletmelerinde Kalite Yönetimi	2	3	-	3					x	3	-	3	x				1	b	b	b				
Turizm İşletmeciliği					1/ 2	3	-	3					1/ 2	2	-	2								
Turizm Sosyolojisi													1	-	-	-	1/ 2	b	b	b				
Turizm İşletmelerinde İnsan Kaynakları Yönetimi	1	3	-	3					1	3	-	3	2	3	-	3					2	3	-	3
Turizm İşletmelerinde Finansal Yönetim	1	3	-	3					2	3	-	3												
Turizm İşletmelerinde Örgütsel Davranış									x	3	-	3	2	3	-	3					1	3	-	3
Uluslararası Seyahat İşletmeciliği									x	3	-	3									1	3	-	3
Turizm İşletmelerinde Finansal Analiz					1	3	-	3	x	3	-	3												
Pazarlama Yönetimi									x	3	-	3					1	b	b	b				
Seyahat İşletmeleri Yönetimi									x	3	-	3	1	3	-	3								
Turizm Politikası ve Planlaması					2	3	-	3					1	3	-	3								
Turizmde Sosyal Sorumluluk ve Etik					2	3	-	3					2	3	-	3								
Toplam Kalite Yönetimi													1	3	-	3					1	3	-	3
Turizm Pazarlaması					1	3	-	3					1	3	-	3								

Tablo 3'te Yüksek Lisans derslerinin kredi değerleri açısından karşılaştırılması yapılmıştır. Yüksek Lisans derslerinin AKTS kredisi değerleri açısından karşılaştırılması yapıldığında ise, Tez ve Uzmanlık alan derslerinin en fazla krediye sahip olduğu görülmektedir. Geri kalan derslerin ise çoğunlukla 6 ve 7 kredi değerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak Seminer dersinin üniversiteler tarafından 2 AKTS ve 6 AKTS kredi ile değerlendirildiği de dikkat çekmektedir. Uzmanlık alan dersinin teori puanının en fazla krediye sahip olduğu görülmektedir. Geri kalan derslerin ise çoğunlukla 2 ve 3 kredi değerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak seminer ve tes derslerinin kredi puanına sahip olmaması dikkat çekmektedir.

Tablo-4: Doktora Dersleri Ders Dönemleri ve AKTS Karşılaştırması

Ders	1.k		2.b		3.d		4.i		5.h		6.s	
	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS	d	AKTS
Tez	7/8	30	5-8	24			7/8	30	x	b	1-8	120
Uzmanlık Alan Dersi	2	-	1-8	8					x	b	1-8	6
Seminer	1/2	2	1/2	6			2	6	2	7	1-8	6
Yeterlilik	3/4	30	3/4	24			3/4	30			1-8	24
Araştırma Yöntemleri	1	7	1	8			1	8			1	6
Uluslararası Turizm			1	8			1	-				
Turizmde Tüketici Davranışları	2	7	1	8								
Turizmde İnsan Kaynakları Yönetimi			2	6			2	-				
Turizm İşletmelerinde Finansal Teknikler	2	7	2	6							2	6
Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi	1	7					1	6				
Turizm Teorisi							1	-	2	-		
Sürdürülebilir Turizm Yönetimi	1	7					2	8				
Turizm Politikası Ve Planlaması	1	7					2	-	1	7		
Turizmin Sektörel Analizi	1	7					2	6				
Turizm Teorisinde Gelişmeler	1	7									1	6
Uluslararası Gastronomi	2	7									2	6
Turizm İşletmelerinde Stratejik Yönetim	1	7					2	6			1	6
Turizmde Pazarlama Teorileri	2	7							1	7		
Turizmde Mikro ve Makro Ekonomik Analizler	1	7							1	7		
Tez Önerisi	5/6	30	3/4	24			5/6	30				

Tablo 4’de araştırma kapsamındaki üniversitelerin doktora dersleri, dönemleri ve AKTS karşılaştırmaları bulunmaktadır. Tabloda birçok dersin üniversitelerde ortak olarak programlarda yer bulmadığı görülmektedir. Düzce Üniversitesinin Doktora programı olmadığı görülmektedir. Tabloya detaylı bakıldığında beş üniversitede doktora eğitimi süresince bazı ders isimleri benzer olmakla birlikte toplam yirmi ders bulunduğu görülmektedir. Bu derslerden sadece Tez, Uzmanlık Alan Dersi ve Seminer derslerinin beş üniversitenin tamamında yer aldığı görülmektedir. Tez dersinin Kocaeli Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesinde yedinci ve sekizinci dönemlerde verildiği görülmektedir. Uzmanlık Alan Dersinin Balıkesir ve Sakarya Üniversitelerinde her dönem verildiği dikkat çekmektedir. Seminer Dersinin ise genel olarak üniversitelerde ikinci dönemde ağırlıklı olarak verildiği gözlemlenmiştir. Tez Önerisi Dersi ise Kocaeli, Balıkesir ve İstanbul Üniversitelerinde verildiği gözlemlenmiştir.

Doktora derslerinin AKTS kredisi değerleri açısından karşılaştırılması yapıldığında ise, Tez ve Yeterlilik derslerinin en fazla AKTS krediye sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak bu dersler 24 ile 30 akts arasında yoğunlaşmaktadır. Geri kalan derslerin ise çoğunlukla 6 ve 7 AKTS kredi değerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo-5: Doktora Dersleri Ders Dönemleri ve Kredi Karşılaştırması

Ders	1.				2.				3.				4.				5.				6.			
	d	t	u	k	D	t	u	k	d	t	u	k	d	t	u	k	d	t	u	k	d	t	u	k
Tez	7- 8	-	-	-	5- 8	-	-	-					7- 8	-	-	-	x	b			1- 8	-	-	-
Uzmanlık Alan Dersi	2	3	-	3	1- 8	8	-	8									x	b			1- 8	4	-	4
Seminer	1- 2	-	-	-	1- 2	-	-	-					2	-	-	-	2	-	-	-	1- 8	3	-	3
Yeterlilik	3- 4	-	-	-	3- 4	-	-	-					3- 4	-	-	-					1- 8	-	-	-
Araştırma Yöntemleri	1	3	-	3	1	3	-	3					1	3	-	3					1	3	-	3
Uluslararası Turizm					1	3	-	3					1	3	-	3								
Turizmde Tüketici Davranışları	2	3	-	3	1	3	-	3																
Turizmde İnsan Kaynakları Yönetimi					2	3	-	3					2	3	-	3								
Turizm İşletmelerinde Finansal Teknikler	2	3	-	3	2	3	-	3													2	3	-	3
Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi	1	3	-	3									1	3	-	3								
Turizm Teorisi													1	3	-	3	2	-	-	-				
Sürdürülebilir Turizm Yönetimi	1	3	-	3									2	3	-	3								
Turizm Politikası Ve Planlaması	1	3	-	3									2	2	-	2	1	-	-	-				
Turizmin Sektörel Analizi	1	3	-	3									2	3	-	3								
Turizm Teorisinde Gelişmeler	1	3	-	3																	1	3	-	3
Uluslararası Gastronomi	2	3	-	3																	2	3	-	3
Turizm İşletmelerinde Stratejik Yönetim	1	3	-	3									2	3	-	3					1	3	-	3
Turizmde Pazarlama Teorileri	2	3	-	3													1	-	-	-				
Turizmde Mikro ve Makro Ekonomik Analizler	1	3	-	3													1	-	-	-				
Tez Önerisi	5/ 6	-	-	-	3/ 4	-	-	-					5/ 6	-	-	-								

Tablo 5 kapsamında, Doktora derslerinin kredi değerleri açısından karşılaştırılması yapıldığında ise, genel olarak derslerin kredi puanları 3 kredi ile belirtildiği gözlemlenmiştir. Turizmde Pazarlama Teorileri ve Turizmde Mikro ve Makro Ekonomik Analizler derslerinin Hacı Bayram Veli Üniversitesinde 1 kredi ile belirtildiği dikkat çekmektedir. Tez Dersinin kredi puanı hiçbir üniversitede kredi puanı belirtilmemiştir. Sakarya Üniversitesi haricindeki tüm üniversitelerde Seminer dersi kredisi belirtilmemiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bologna Süreci üniversite müfredatların sektörel ihtiyaçlara uygun hale getirilmesinde uluslararası boyutta en fazla dikkate alınan bir uygulamadır. Bu Süreçte vurgulanmak istenen sektörün ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan müfredatın nitelikli işgören yetiştirilmesinde önem arz ettiği. Bu kapsamda, Yükseköğretimde öğrenim kazanımlarının incelenmesi ve bir uyum sağlanması bu çalışmanın ana çerçevesini oluşturmuştur.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler değerlendirildiğinde aşağıda sonuçlara varılmıştır.

- Örneklem olarak alınan Balıkesir Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesinin Turizm İşletmeciliğine yönelik Lisansüstü Bölümlerinin müfredatlarında yapılan araştırmada aynı dersleri veren üniversiteler arasında kredi puanları ve akts puanlarının farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

- Bölümlerin isimleri ve özellikle derslerin içeriği bakımından belirgin bir çeşitliliğin bulunduğu ve aynı isimli programların seçmeli ders ve zorunlu dersleri bakımından ve akts puanları açısından farklılık gösterdikleri görülmektedir. Ancak bu durumun, üniversiteler arası geçiş yapan öğrencilerin veya Erasmus, Mevlana ve Farabi gibi öğrenci değişim programlarına katılan bireylerin ders seçme aşamasında ve tamamlaması gereken kredi puanlarında ilerleyen dönemlerde problem oluşturmakta olduğu düşünülmektedir. Bu durum, ders seçme döneminde karşılaşılan en önemli problem olarak kredi ve AKTS uyumsuzluğu ile birlikte ele alınması gereken önemli bir konu olarak görülmektedir.

- Bölümlerde açılan seçmeli derslerin, fiilen hangilerinin seçildiği bu araştırmada ele alınamamıştır. Bu nedenle benzerlikler ve farklılıklar sadece müfredatta yer alan bilgilere bağlı olarak belirlenmiştir. Ayrıca bölümlerin müfredatlarında farklı seçmeli dersler olmakla birlikte, öğretim üyesi sıkıntısından her dersin açılmadığı da bir gerçektir.

- Müfredatların Bologna Süreci'ne olan ilişkisinin incelenmesindeki temel amaç sektörel ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte derslere sahip olup olmadığının incelenmesidir. Araştırma sonucunda edinilen bulgulara dayanarak eğitimin daha çok akademik seviyede kaldığı, güncel konulara ve teknolojiye ilişkin girişimlere yer verilmediği görülmektedir.

- Mevcut programlar sektörün yetişmiş insan gücü gereksinimine özellikle dijitalleşme boyutuna cevap verememektedir.

- Dersleri seçecek olan öğrenciler için ders içeriklerinin kısa tanıtımlarının yer aldığı kataloglar daha bilinçli bir ders seçimi için gereklidir.

Çalışma kapsamında, çalışma konusu ile ilgili öneriler ise aşağıda sunulmaktadır.

- Müfredatlarının verimli ve güncel hale getirilmesi, bölümler arası AKTS puanlarının eşitlenmesi, öğrenme çıktılarının kesin olarak belirtilmesi gerekmektedir. Bu aşamada Avrupa Birliği tarafından kabul gören Bologna Süreci ele alınarak müfredatın Avrupa Birliği standartları ile uyumlaştırılması önerilmektedir.

- Küreselleşmenin beraberinde getirdiği uluslararasılaşma ile iyi derece yabancı dil bilgisine ve pratiğine sahip olan öğrencilerin artık sadece ulusal pazarda değil aynı zamanda uluslararası pazarlarda da iş fırsatlarını takip ettiği de günümüzün gereği olarak görülmektedir. Bu nedenle üniversitelerin müfredatlarını hazırlarken öğrencilerini global olarak yetiştirip yetiştiremeyeceği onları geleceğin pazar yapısına ne kadar hazırlayabileceği sorusuna cevap aramaları da gerekmektedir.

- Ders kataloglarında güncel bilgilerin yer almaması bölümü veya dersi seçecek öğrencileri yanıltmaktadır. Üniversitelerin sayfalarında bölümlere ait ders programları, müfredat içeriği ve kazanımlara ulaşılabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Sayfalar periyodik olarak güncel bilgilerle yenilenmelidir.

- Turizm sektörü dinamik bir yapıya sahip olduğu için onu sadece teorik olarak ele almak doğru değildir. Geleneksel öğrenme tekniklerinin yanı sıra deneysel öğrenme teknikleri de geliştirilmelidir. Sınıflar ve gerçek dünya arasındaki boşluğu dolduracak yeni girişimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Her turizm uzmanı adayının aynı zamanda birer girişimci olarak yetiştirilmesi amaçlanmalıdır.

- Turizm bilim adamları, akademisyenler, araştırmacılar ve bu sektörde faaliyet gösteren tüm eğitimciler deneysel öğrenme teknikleri için akademi ve sektör arasında birer köprü kurmalıdır.

- Öğretim programlarının çıktıları öğrencilerin pratik ve teorik becerilerin ölçülmesiyle edinilmelidir. Ülkenin önde gelen işletmeleri ile anlaşarak alanda inceleme ve uygulamalara öncelik verilmelidir. Özellikle turizm sektöründe saha gezileri, vaka çalışmaları, istatistiksel verilerin işlenmesi için basit düzeyde analitik programlarının öğretilmesi (R studio gibi), uluslararası pazar yapısının incelenmesi için yurtdışı gezileri ve uluslararasılaşmak için yabancı okullarla eşgüdümlü değişim programları üzerine çalışmalar geliştirilmelidir.

- Yurtdışında kısa süreli bir eğitim veya staj ayarlayan kurumların öğrencilerinin iş piyasasında perspektifleri ve bakış açılarının daha geniş olacağı ve bu nedenle turizm sektörüne rekabetçi ve girişimci nitelikli adaylar yetiştireceği öngörülmektedir.

- Yapılacak yeni araştırmalarda program isimleri ve programları bünyesinde bulunduran farklılıklarının nedenleri ve etkilerinin araştırılması yol gösterici olabilir. Bu bakımdan ilgili programların müfredatları, ders saatleri, ders içerikleri de kıyaslanarak daha kapsamlı sonuçlar ortaya çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

1. Akademik Turizm Eğitimi Arama Konferansı Sonuç Raporu (2009). Muğla Üniversitesi, 23-26 Nisan 2009, Turgutreis, Bodrum.
2. Aksu, M., Bucak, T. (2012). Mesleki Turizm Eğitimi, *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, Temmuz 2012, Cilt: 4, Sayı:2
3. Atay, L., Yıldırım, H. M. (2008). Lisans Düzeyinde turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Profili ve Tercihlerine Yönelik Bir Araştırma, IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, (s: 394-408).
4. Avcıkurt, C. (2000). "Education and Training in Tourism in Turkey: Problems and Prospects", *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, ss. 282-297.
5. Balcı, A. (2018) KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM SİSTEMLERİ. PEGEM AKADEMİ, Ankara. ISBN 978-9944-919-67-8
6. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı. (2020). Erişim adresi: <http://www.balikesir.edu.tr/site/birim/sosyal-bilimler-enstitusu-104572>
7. Çeken, H., Dalgın, T., Karadağ, L. (2009), Küreselleşme ve Uluslar arası Turizm Arasındaki İlişki, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (İLKE) Bahar 2009 Sayı 22
8. Çelik, Z. (2012). Bologna Süreci'nin Avrupa Yükseköğretim Sistemi Üzerine Etkileri, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science* Cilt/Volume 2, Sayı/Number 2, Ağustos/August 2012; Sayfa/Pages 100-105
9. Çimen, H. (2006) "Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almış İşgörenleri İle İlgili Değerlendirmeleri: Ankara'daki Dört ve Beş Yıldızlı Otellerde Bir Uygulama", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
10. Çubukçu, Z., Yılmaz, Y. B., İnci, T. (2016). Karşılaştırmalı eğitim programları araştırma eğilimlerinin belirlenmesi - bir içerik analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 446-468.
11. Dawson, C. (2009). Introduction to research methods: A practical guide for anyone undertaking a research project. Oxford: How to Books Ltd.
12. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otel İşletmeciliği Ana Bilim Dalı. (2021). Erişim adresi: <http://sobe.duzce.edu.tr/>
13. Elmas, M. (2012). Bologna Süreci: *Uygulama veya Uygulayamama*, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, Cilt/Volume 2, Sayı/Number 3, Aralık/December 2012; Sayfa/Pages 137-141
14. Güneş, F. (2012) Bologna Süreci ile Yükseköğretimde Öngörülen Beceri ve Yetkinlikler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science* Cilt/Volume 2, Sayı/Number 1, Nisan/April 2012; Sayfa/Pages 1-9
15. Güven, İ., Tunç, B. (2007). "Lisansüstü Öğretim Öğrencilerinin Akademik Sorunları: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Örneği", *Milli Eğitim*, Sayı 173, Kış/2007, 157-171.
16. Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. (2021). Erişim adresi: <https://hacibayram.edu.tr/le>
17. Hacıoğlu, N., Kaşlı, M., Şahin, S. ve Tetik, N. (2008). Türkiye'de Turizm Eğitimi, Detay Yayıncılık, Ankara.
18. Huisman J. ve Van Der Wende, M. (2004). The EU and Bologna: *Are supra- and international initiatives threatening domestic agendas? European Journal of Education*, 39 (3), 349-357.
19. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı. (2020) Erişim adresi: <https://turizm-iktisat.istanbul.edu.tr/tr>

20. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı. (2020).Erişimadresi:<http://sbe.kocaeli.edu.tr/dosyalar/anabilimturizm-isletmeciligi.pdf>
21. Kozak, M.A. (2009). “Akademik Turizm Eğitimi Üzerine Bir Durum Analizi”, *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar, Sayı 22, ss. 1-20
22. Kozak, N. ve Metin K. (2011). 4. Turizm Eğitimi Arama Konferansı Sonuç Raporu. Ankara: Detay Yayıncılık
23. Kozak, N., Kozak, M.A. ve Kozak, M. (2011). Genel Turizm İlkeler Kavramalar, Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
24. Kutukız, D., Akyürek, S., Özdemir, Ö. (2018), Turizm Eğitimi Alan Orta Öğretim Düzeyindeki Öğrencilerin Mutfak Departmanına Yönelik Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *International Journal of Society Researches*, ISSN:2528-9527 E-ISSN : 2528-9535
25. Nayır, F. (2007). Ankara’da Eğitim Bilimleri Alanında Lisansüstü Öğrenim Görmekte Olan Öğretmen, Yönetici ve Müfettişlerin Sorunları (Yüksek Lisans Tezi). Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Teftişi Yüksek Lisans Programı, Ankara.
26. Örucü, E. (2002). Otel İşletmelerinde Yöneticilerin Hizmet içi Eğitime Bakış Açılı (Marmaris Örneği), Turizm Eğitimi Konferans- Workshop, 11-13 Aralık Ankara, 427-443.
27. Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Turizm Alanında Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm İşletmelerinde Yaptıkları Stajları Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, (s: 139-164).
28. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği. (2020). Erişim adresi: <https://trz.subu.edu.tr/tr/icerik/7137/82686/yukseklisans>
29. Sevinç, B. (2001). “Türkiye’de Lisansüstü Eğitim Uygulamaları, Sorunlar ve Uygulamalar”, *DEÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 1, ss.25-40.
30. Thakral, S. (2015). The historical context of modern concept of supervision. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies*, 6(1), 79-88.
31. Tucker, T. F. K. (2004). Toward a European model of higher education: processes, problems and promises. *European Education*, 36 (3), 51-69.
32. Türk Dil Kurumu. (2020). Erişim adresi: <http://tdk.gov.tr/>
33. Türker, R. K. “Bilim İnsanı Yetiştirme: Dünyada ve Türkiye’de Lisansüstü Eğitim”, TÜBA Bilimsel Toplantı Serileri 7, Ankara, 2001, 21-32.
34. Uzun, A.R. (2009). “Türkiye’de Turizmin İstihdam Üzerinde Etkileri (Turizm Eğitimi Üzerine Bir Örnek: Antalya)”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
35. Ünlüönen, K., Boylu, Y. (2005). “Türkiye’de Yüksek Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 3, s. 12 ss 11-32.
36. Üzümcü, T. P. Ve Bayraktar, S. (2004). “Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yüksek Öğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki Eğitiminin Etkisel Açından İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiri Kitabı.
37. Yüksek Öğretim Kanunu (2547). RG. Tarih: 1981; Sayı: 17506.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction and Research Questions & Purpose

With the advancement of technology, countries have started to increase their investments in tourism activities by highlighting the use of their cultural and natural heritage. The tourism sector derives its speed of development from manpower. However, the need for the tourism sector has increased day by day. In the extremely competitive environment created by globalization, it is thought that the balances are now in the hands of the qualified and well-equipped employees of the enterprises. For this reason, developing countries and developed countries make most of their investments in the tourism sector.

These needs are being renewed today with increasing tourism activities. In order to keep up with our times, innovations in the field of tourism should be followed and the course contents should be updated according to the needs of the sector.

At this stage, the curriculum should be harmonized with the European Union standards by taking the Bologna Process accepted by the European Union. The more the content of the curriculum to be given is compatible with the sector, the better the output of the training will be.

In this study, the importance of Tourism Education was emphasized and the curriculum of the graduate tourism management, accommodation management and tourism guidance departments of 6 universities selected as the universe was examined and it was emphasized whether there was a significant difference in the course contents. The fact that the curriculum of the institutions providing tourism education at the graduate level does not seem very different from each other at first glance has been the source of inspiration for this study.

Literature Review:

It is important that institutions that provide tourism education prepare curriculum content in line with the field and the need in order to complete the gap needed in the sector. formal and informal educational content of the tourism in Turkey is seen as having the same content with each other all the literature generally speaking. The sources used in this study were accessed via google academic, local national thesis center and journal park.

The common points where previous studies intersect, especially the content of tourism education are similar in all departments of universities. However, when the contents of the program were examined, it was seen that the departments differed in some courses. However, course contents and course names do not match.

The courses included in the curriculum are far from the subjects that will meet the needs of the sector and do not show proper development today. It is seen that postgraduate courses are given in the same name and level as undergraduate.

Methodology:

In this article, one of the research methods, qualitative research method has been emphasized. Descriptive analysis, one of the qualitative research methods, was applied. Descriptive analysis, which is a qualitative research method, has become an increasingly preferred method in social sciences in recent years.

The credit scores used in the analysis of the data, the courses and the ECTS points determined by the Bologna Process were placed according to a predetermined theme in accordance with the higher education framework program.

The aim of the research is to examine the curricula of the departments of universities that are participating in the Traditional Tourism Symposium, and to determine what the graduate courses are in the curriculum of tourism programs, whether the curriculum is suitable for the purposes of the programs, whether the curriculum makes a significant difference between higher education institutions and the relevant courses. It is a qualitative study that aims to determine what are the compulsory and elective courses to be included in tourism programs by determining what their achievements are. Comparative educational research was used in the study.

The source of the research data consists of the curricula of the universities, respectively: Balıkesir University Institute of Social Sciences Tourism Management, Düzce University Institute of Social Sciences Tourism and Hotel Management, Kocaeli University Social Sciences Institute Tourism Management, Sakarya University of Applied Sciences Institute of Social Sciences Tourism Management, Hacı Bayram Veli University Graduate Education Institute, Department of Tourism

Management and Istanbul University Faculty of Economics Department of Tourism Business Administration

Results and Conclusions:

As a result of the findings obtained in the study, for the programs of Traditional Tourism Symposium Participating Universities that provide graduate education for tourism management;

- There is a distinct diversity in terms of the names of the departments and especially their courses,
- The departments of Tourism Management, Tourism Management and Hotel Management and Accommodation Management, in which the programs are included, have differences in the curriculum,
- The programs differ in terms of elective courses and compulsory courses and ECTS points.
- Education and training plans are not complementary to each other among associate and undergraduate programs.
- There is no coordination between the education and training curricula of the departments at master's level.
- There is a foreign language education problem. Foreign language was not given importance in any of the departments. Our educational institutions, which prepare future scientists, academics and leaders, do not provide sufficient training for reading resources, writing articles and analyzing foreign languages.
- Existing programs cannot meet the qualified manpower requirement of the sector, especially the digitization dimension.
- Within the framework of EU harmonization, the confusion of concepts between departments can be eliminated by considering the teaching outputs of the Bologna Process. Regarding restructuring, taking the opinions of academicians who provide postgraduate tourism education and making structuring within the framework of common curriculum contents, learning outcomes and achievements will prevent confusion of concepts.
- In addition, although there are different elective courses in the curriculum of the departments, it is a fact that not every course can be opened due to the shortage of faculty members.
- The elective courses offered in their departments, which were actually selected could not be addressed in this study. For this reason, the similarities and differences are determined only based on the information in the curriculum.
- Studies should be carried out in order to reach the course programs, curriculum content and achievements of the departments on the pages of the universities. Pages should be updated periodically with updated information.
- Catalogs with brief descriptions of course contents for students who will choose courses are necessary for a more informed course selection.
- In order to eliminate the credit and ECTS confusion, a transition to the international uniform scoring system, that is, only ECTS, should be provided. Or credit and akts points should be equalized. It is known that students who are included in programs such as Erasmus, Mevlana and Farabi have many problems due to the incompatibility of the credit scoring system with the ECTS.

It is necessary to make the current curriculum efficient and up-to-date, to equalize the ECTS points of the same courses between departments, and to clearly state the learning outcomes. At this stage, it is recommended to harmonize the curriculum with the European Union standards by taking the Bologna Process accepted by the European Union. It may be instructive to investigate the reasons and effects of the program names and the differences within the programs in new research. In this respect, more comprehensive results can be obtained by comparing the curricula, course hours and course contents of the relevant programs.